

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi polji. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gold. 80 kr., za četrt leta 90 kr., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

V Ljubljani v sredo 11. septembra 1867.

Gospodarske stvari.

Oglas čbelorejni.

Gospodom dekanom, župnikom, nadzornikom učilnic in učiteljem

naznanjam, da v korist poduka v čbeloreji, na svojem posestvu v Draškovci poleg Št. Jerneja na Dolenskem do 20. dne tega meseca na ogled in izbero imam mnogovrstnih panjev in sicer: navadnih ležečih (Lagerstöcke), stoječih Dzierzoncev (Dzierzonsständer), dvojnih ležečih (Doppellagerstöcke) po novi šegi z Dzierzonovim navodom, s čbelami in zakladom strdi. Strd se plača po teži in tadanji ceni strdi; 8 od sto je za poboto tare. Navadni panj velja 1 gold., dvojni (Doppellagerstock) 4 gld., Dzierzonec pa 5 gld., vsaki polk čbel 2 gold. Ker po latinski pravlici (verba movent, exempla trahunt) lastni vid vsak nauk pospeši, nadjam se, da nadzorniki bližnjih učilnic te prilike ne bodo hoteli zamuditi, da ne bi na korist poduka kupili ali Dzierzonza ali dvojnega panja in ga darovali šoli. Trgatev strdi pričela se bo 21. dne tega meseca; naročbe se sprejemljejo po listih, poštnine prostih, do 20. dne t. m. pod napisom mojim: *)

Trenc Ferdinand,
v Draškovci. Pošta Št. Jernejska na Dolenskem.

Delitev, zložba in drobitev zemljišč.

Dan danas je o vsaki zadevi, bodi-si o kmetijstvu, obrtnijstvu, o razpravah državnih in deželnih poslanstev in vseh delih človeškega djanja in nehanja kritike treba, in ravno kritika ali javna razsoja je tisti faktor ali delovodja, kateri dostikrat ali pa večidel do pravega cilja in konca pomaga. Tedaj kritika je pravična vaga vsega, kar se na svetu godi. Ker se ravno v pričujočem času na nekem vrhuncu do dospetja k umnemu gospodarstvu vrtimo, je treba mnenja ali potrebe jedne ali druge dežele v tem važnem predmetu pretresovati, da se zaželeni blagostan po mogočnosti doseže.

Da je delitev zemljišč, posebno gmajn ali golih pašnikov nepogojno potrebno, to je gotovo, kajti to potrebo čutijo cele dežele, še bolj cele soseske in posamni upravičenci pašnikov, ker na tisoče oralov gmajn ali pašnikov z malim doneskom ali celó brez doneska pustih leži. Kar je taci del za pašo dobrih, pobrijejo jih bolj premožni upravičenci s svojimi govejimi, ovčjimi in drugimi čedami; mali posestniki ali upravičenci pa malo, reveži brez vse živine še celó nič zraven ne

vžijejo, čeravno je teh povsod večina, tedaj je silna potreba, da pašnike delimo.

Če pa tudi gozde ali šume delimo na posamnike, je strah pravičen, da ne bi se vničili, silni burji in vsem drugim vetrovom vrata širila, velike suše nastopile in studenci in potoki posušili; in tako se more naštetih na stotero naravnih vzrokov, ktere vsak deželán pozná in kateri prosijo: ne delite gozdov in šum! Misel, gozde med posamne upravičence deliti, je tedaj popolnoma napačna, ne tako pa una, da bi gozde in šume soseskam v varstvo pustili; kajti le s prvim načinom se z napake zaide v napako, ne pa sè zadnjim. Da je imel posamni posestnik (upravičenec) pravico, od grajščaka zahtevati lesá, ne samo za domačijo in po enih krajih tudi za prodajo, je res; al to ni napeljevalo upravičenca na misel, da je lastnik gozda (kar je prav za prav vendar bil), ter si more ali smé iz njega lesá prilastiti kolikor hoče in kader mu je drago, in da v tej izpeljavi nikomur krivice ne dela. Edina misel, ktera je upravičence gnala in jih še žene, gozdne pridelke, to je, les, za-se in tudi za prodaj skrivaj ali ne skrivaj si prilastiti, je ta-le: Ko je upravičenec videl, da grajščine od ene, in borštarnji na svojo roko od druge strani les prodajajo in gozde vničevajo, ni moral tedaj upravičenec rok križem držati, ko mu je volk ovco grizel in jo še grize. „Nemaren je osel, ki pri polnih jasliah zraven grizejočih kónj strada“! je odgovoril ranjki cesar Jožef II. finančnemu višemu uradniku v pokoju, ko se mu je pritožil, da iz same pokojnine živeti ne more. Da bi upravičenec gozde sedaj, ko so v nadvarstvu sosesk, neprenehoma in sè silo trebil, to ni res, kajti toliko je kranjski kmet gotovo vreden, da se more o njem reči, da zna dobro razsoditi, v kakošnih rokah in v kakošnem gospodarstvu je bil gozd pred ali po delitvi, da je namreč gozd sedaj pod varstvom tistih oseb, katerim vsak sosesčan svoje celo zaupanje daje, posebno če se gozd pravično uživa in varuje.

Vsa druga bo pa iz borštev v kratkem času, če jih posamni upravičenci po koséh v roke dobijo. Res je, da skrbni in marljivi gospodar si bo prizadeval, svoj del gozda zboljšati, a koliko jih je taci? in koliko jih tudi pri vsi dobri volji in pošteni naturi biti more očigled uboštva na Notranjskem in po Krasu. Trst je blizo, drva zmirom dražja, človeške potrebe zmirom večje. Večidel bodo upravičeni svoj part (del) boršta hitro v sivo-skalovna tla preobrneli, in kadar je boršt svitel, tla prazna, začne neusmiljeno gospodariti teta burja — in hitro se še ta pest zemlje bode v jadransko morje spravila. In če potem tudi taka pusta tla najboljšim gospodarjem v roke pridejo, kaj se bo ž njimi pomagal? — Na to vprašanje nam odgovarja celi Kras noč in dan! Vse drugače je pa tudi na

*) Drago bi bilo gotovo vsem čbelarjem, da bi jim v „Novicah“ skušnje svoje razodeli o Dzierzonovih panjovih in jim povedali: so li ti panjovi res tudi za naše kraje take hvale vredni, kakoršnje imajo drugod. Vred.

Krasu, kar sem že večkrat — zadnjič pa glej „Novice“ str. 22 letos — dokazal, kjer soseske boršče skupaj pod soseskinim varstvom držijo. V tem obziru nam tudi Kras vsak dan odgovarja.

Kdo bo napačno gospodarstvo posamnih posestnikov, če tudi je obče škodljivo, zadrževal? Morebiti postava, ktera mu gospodarstvo prekliče in kuratorja postavi? Še le po takem ravnanji se zabrede iz napake v napako, ako se lastniku lastnina z rok vzame; to se pač pravi, v stare kolovoze nagibati voz, ne pa zaželjeno svobodo gojiti. Kdo more gospodariti čez del gozda, kateri je bil upravičencu za njegove stare pravice v last pripuščen? Kar je moje, naj bo moje, in nihče naj ne bo poklican, ako sem tudi zapravljivec, čez mojo lastnino gospodariti, dokler mi postava ljube pameti ne odreče. Al bi se to ravnanje vjemalo z načelom: „oprostite vsa posestva, pašnike, boršče itd. vsakoršne tesnjave“? Za Boga ne! Vsak upravičenec bi mogel tudi vsak čas leta, lahko tudi vsak dan v svoj del gozda po drva in druge gozdne pridelke iti; ali ne bi se tatvine priložno na sosedne dele širile? Tedaj varstvo gozdov bi po delitvi težavnije nastalo, mimo sedaj, ko se samo dvakrat v letu, namreč spomladi in jeseni v gozdu seka, po tem času pa nima noben drug pravice po gozdu hoditi, kot zverina in borštinar.

(Konec prihodnjič.)

Gospodarsko slovstvo.

* *Pokrok v rolnictvi. 4. svazek 1868. Ročnik věnovany zajmum vlasteneckeho rolnictva v Čehah, na Morave, ve Slezsku a Slovensku, vydava Anton Em. Komers* — se zove kmetijski letnik, ki je v Pragi na svetlo prišel v knjigarnici J. G. Calve-ovi, 16 pól obsega in kteremu je cena 1 gold. 20 kr. Pa tudi v nemškem jeziku je prišel na svetlo pod naslovom „Jahrbuch für österreichische Landwirth.“ 8. Jahrgang, 30 Bogen Text mit Beilage: Landwirthschaftl. Geschäftskalender für 1868, cena 2 gld. 40 kr. Ta letnik je sila bogat izvrstnih sestavkov, ki jih je spisalo blizo 40 učenih mož, med kterimi imenujemo A. E. Komers-a, prof. J. Krejči-a, dr. Lorenca, dr. J. Palackega. Zato ga priporočamo zlasti večim posestnikom. Dobiva se v Pragi v J. G. Calve-ovi knjigarnici po poštnem povzetju.

Natoroznanske stvari.

Jež — koristna žival.

Jež in ježevec sta edini štirinožni živali v Evropi, ki ste po vrhu života s ščetinami obraščene. Jež se drži navadno živih mej, plotov, grobelj na polji in skalnatih razpoklin; pozimi spi v votlih drevesih. Podnevi je skrit in tiči v kakem temnem kotiči, ponoči pa okrog stikuje in si živeža išče. Jež pobera in žrè mrčese, mnogovrstne črve, kače, kušarje in martinčke, žabe, krote, šurke; najraje pa tudi za miši smuka, zato ga pa tudi tù in tam ljudje za domačo žival imajo, da jim po hišah gnjusni mrčes trebi. Še celó tudi krote žrè, si pa vselej, kolikorkrat krote ugrizne, rivček ob zemljo obriše, menda in brž ko ne le zato, ker mu je njena ostrá sokrovica zoperna. Za majhnimi tički stikuje rad in jim tudi jajčica iz gnjezd trebi; če drugega ne dobí, mu je tudi sadje dobro, ki ga na tléh pobera, ko je z dreves popadalo; jež na drevo ne more, čeravno to nekteri trdijo.

Jež je po tem takem za kmetovalca prav koristna žival, zato bi se mu moralo prizanašati, tem bolj pa še zato, ker ima sicer veliko sovražnikov, ki mu po živ-

ljenji strežejo in ga tudi ostre zime zeló pokončujejo. Kmetje ježe moré, bi djal večidel le iz gole srboritosti, akoravno so koristne domače živali in bi jih varovati imeli, ker jim po hišah mrčes pokončujejo. Njegova največa sreča je, da je podnevi skrit in ne biva ondi, kjer druge stvari prebivajo, v nemirnih in nepokojnih krajih. Njegov največi sovražnik je lesica, kateri se po ježu, kakor pravijo, najbolj sline cedé.

Jež je živalica, ktera se skrije, če se preganja, in če se prikriti ne more, se v klobčec tako zvije, da je krog in krog ščetinast; razvije se pa, če se v vodo vrže. Ježi se spomladi pariyo kakor druge živali in imajo meseca rožnika, drugikrat pa vélicega srpana po 4 do 8 mladičkov belih brez ščetin, ki jih vržejo v gujezdo iz mahú narejeno in pod grmovjem skrito. Kadar grejo po plemenu, dajejo neki strašan glas od sebe. Če so z mladimi vred zaprti, jih požrejo. To pa tudi marsiktera druga žival storí, morda iz jeze.

Pravijo, da so ježi dvojni: pasji in prešičji. To pa ne veljá. Tiste, ki jih prešičje imenujejo, so ali babice ali pa mladiči.

Ne koža ne meso ježevo nista za rabo. Nekteri mazači ozdravljajo ljudi z ježevo mastjó.

Akoravno je jež plaha in boječa žival, se vendar srčno v boj postavi veliko večim in hujim živalim in še celó pisanega modrasa, kateri človeka s svojim hudim strupom kmalu umorí, se podstopi, ga brez strahú zgrabi in čvrsto premaga.

Nekdaj so ljudje menili, da je jež strupena žival; to pa ni res, toliko je pa vendar gotovo, da tudi hudega strupa on več prenese, kakor vsaka druga žival; če ga preveč dobí, je pa vendar le po njem.

Slovstvene stvari.

Izvéstja ali programe

nekterih slovénskih in hrvaških gimnasij, pa memogredé nekaj slovniških opazek.

Spisal prof. Žepič.

(Dalje.)

§. 15. Morda tukaj ne bi bilo proti duhu slovenščine, ko bi se besédica da ponovila. Sáj v grškem se ne manjka podobnih izglédov, ako se prav spominjam. Torej na pr.: „Čudno se mora zdeti vsakemu človeku, ker je od drugih Slovencev zmiraj kaj govorjenja, da se samo..... tako malo govori“, ali pa: „Čudno se mora zdéti vsakemu človeku, da ker je... govorjenja, da se samo.... malo govori.“ §. 16. Kar je rečeno v tem §., da se more časih za glagoli „affirmandi, rogandi“ izpustiti da, to bodo slovénski pisci gotovo pritrdili č. g. Hrovatu. Kajti tako more človek ogniti se preobilnega dakanja.

Kar je pa rečeno v §. 19., kako treba latinske klasike sloveniti in grške, temu ne odrékam praktičnosti v školi, samo mi se zdí, da se s tem stavljajo slovenščini pretesne meje za svobodo v porédanju pojedinih beséd in celih stavkov; in to svobodo moramo čuvati, sicer si skujemo sčasom verige, kakoršne vežejo jezik némški in druge zapadne jezike. Dostaviti mi je še to, da bi bilo želeti, ker smo užé staro krivo rabo enklitik skoro popolnoma opustili, da koraknemo še jeden korak dalje, ter za naprej pišemo: mi se, ti se, mu se, nam se itd., to je, se za dativ da stavljamo, a ne pred dativ. Kajti vsem Slovénom se ne moremo v jeziku jednako bližati, a Hrvatje so nam najbliži sosédje. Na pr. „Na obrazu mu se je videlo, da je moral biti pošten voják“, a ne: „Na obrazu se mu je videlo“ itd., ako namreč hočema v tem posné-

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gold. 80 kr., za četrt leta 90 kr., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

V Ljubljani v sredo 18. septembra 1867.

Gospodarske stvari.

Delitev, zložba in drobitev zemljišč.

(Konec.)

Kar zadeva zložbo zemljišč, neovrgljivo je to da ravno pri delitvi pašnikov se zložba zemljišč vidno polajša. To mi more vsak, ki na deželi med kmeti živi, posebno na Krasu pritrčiti. Tedaj delimo si pašnike priložno, pa staknimo kolikor mogoče svoje drekave (posamne kôse) skupaj, in varujmo si gozdov, kajti kjer gozdov ni, tam je tudi poljedelstvo žalostno.

Da bi zložba zemljišč kakor koli kmetijstvu škodovala, to je čisto čisto napačna misel, kajti posamna zemljišča enega kmeta v en kos zložiti, je skor nemogoče, tedaj tudi strah, da bi po zložbi en gospodar le eno sorto tal dobil, in da mu utegne potem ves pridelek spodleteti, ta je čisto prazen; kajti ko bi se zemljišča zložila, vsak posestnik bi iz sedanjih 10—20 kosov 3—4 naredil, tedaj bi 3—4 zložena zemljišča gotovo raznih sort zemlje imela, saj še ena sama njiva iz raznih prvin ali redivnih moči obstaja, od katerih so ene za ta sadež ali žito, druge pa zopet za druge rastline pripravne. In to je tudi že na tanko dognano, če kmetovalec semena in sadežev ne premenjava tako, da ena sorta najmanj na 6. leto zopet na isto njivo, kjer je letos rastla, ne pride, da njiva opeša, da noče roditi. Zraven tega mora kmetovalec, posebno na Krasu, kodar burja v suhi zimi dosti zemlje z njive izpiha, zemljo po njivah dopeljevati, tedaj se lahko druge sorte zemlje po njivi zmeša. Kdo more dalje tajiti, da ne bi obdelovanja kmetije zaželeno zložba zemljišč vsestransko polajšala?

Napačna in nepogojno napačna misel je ta, da raztresena ali majhna zemljišča se lože obdelovati dajo nego zložena ali večja. Dobro obdelano zemljišče, bodi si majhno ali veliko, daje obilih in lepših pridelkov; o tem ni dvombe. Pri kmetu posli zelo malo obdelujejo zemljišča, kajti gorjé kmetu, ki sam sè svojo družino ne kmetuje. Pregovor: „drugi delajo, drugi snedó“ je pravičen. In če kmet, kateri ima bolj obširno kmetijo, kako deklo, hlapca ali celó najemnika pri delu rabi, gotovo je skrbni gospodar v vrsti svojih delavcev, tedaj tukaj ne bo slabo, zanikerno, ampak o pravem času in popolno delo storjeno.

Pri zložbi zemljišč ni govora o velikih posestnikih, (? Vred.) kajti ti imajo tako večidel tudi velike kose zemljišč, eni tudi cela posestva skupaj.

Resnica, da bi bilo vladi davke od malih posestnikov, kateri dosti „parcel“ (kosov) imajo, lože tirjati, nego od velicah z malo parcelami, in da bi pri več kosih zemljišč, kakor jih je sedaj po celi deželi, mimo zloženih zemljišč, pomnoženje davkarskega dela

tako pičlo bilo, se mi zdi neresnica, kajti glavne bukve posestev, parcelne bukve, mape itd. vse bi se po zložbi zemljišč zmanjšalo na $\frac{1}{4}$ del sedanjega obsežka, tedaj je očitno, da bi se davkarijam krajši in lahki pregled njihovega področja napravil in izterjevanje davkov itd. bi se na pol polajšalo, tedaj tudi prav dosti moči prihranilo. Pobiranju davkov bi zložba zemljišč čisto nič dela ne skrajšala; samo tedaj, ko bi se menjalnice delile in tudi v katasterskih soseskah ktera zemljišča pomenjala in po mogočnosti zložila, bi res nekaj davkarskih bukvic odpadlo. Da zložena zemljišča bi kmetiču veliko veliko dela, po odpadu nepotrebne hoje, vožnje, ježe itd. zljajšala in skrajšala, to je gotova resnica, in tiste moči, ktere bi tam odpadle, ako se na umno obdelovanje zloženega grunta porabijo, gotovo ne bodo zastoj, temveč na donos gotovih večih dohodkov.

Tudi drobitvi zemljišč ni zložba čisto nič nasprotna, ter gotovo bo posestnik za kos svojega zloženega zemljišča lože kupca dobil, kakor pa za 2—4 drekave, ktere po pol ure saksebi in vsaka iz svojega vetra ležijo.

Da se zemljišča (grunti) na drobno lože in draže prodajo, kakor pa celo premoženje, to je istina, zato ki lahko tudi nepremožni ljudje do majhnih zemljišč segajo, a zložba zemljišč ni tej dobroti čisto nič nasprotna. Gospodar lahko tudi svoje zemljišče razdrobi, zraven pa lepše in pripravnejše kôse za prodaj napravi, tako da imajo mejaši (térmenki), katerih ima skor vsak kos zemljišča četvero, pa tudi drugi kupci več veselja do prodajalnega kosa ter ga tudi visoko pri dražbi zaženejo. Strah, da ne bi mogel revež do zemljišča priti, in da pridemo v laške in angleške okolnosti, namreč da pridejo vsa zemljišča po zložbi bogatinom v roke, je očitno prazen strah.

Tedaj delimo pašnike (gmajne), zlagajmo zemljišča, zraven pa varujmo in vživajmo zaklad našega obstanka, namreč gozde, pod skupnim soseskinim varstvom, in ne delimo jih!

V Senožečah sv. Jerneja dan.

Jožef Zelen.

Kmet - Novičar.

V potopisu, ki ga je „Tagespošta“ v 211. listu prinesla iz doljnega Štajarja smo z veseljem brali te-le vrstice:*)

*) Naj dostavimo tudi nemški original: „Ein Bauer, der sich bis zum Lesen eines periodischen Blattes emporschwingt, ist ein Aristokrat des Geistes unter der Menge seiner nicht literarischen Standesgenossen. So ein „Novice-Bauer“ ist aber auch schon äusserlich als ein solcher zu erkennen. Sein Wohnhaus ist von Stein und mit frischen Ziegeln gedeckt, jedes Plätzchen ist mit